Navkreber, med vinograde

❶ Ustje

Pohod po Vertovčevih poteh se začne pri mogočnem starem hrastu pred vasjo Ustje.

S hitre ceste Vipava - Nova Gorica izstopite na izvozu Ajdovščina in takoj zavijete levo proti kraju Planina. V naslednjem križišču, ki ga označuje smerokaz Ustje, zavijete desno in pot nadaljujete do mostu pri mogočnem hrastovem drevesu. Na izhodiščni točki se nahaja informacijska tabla z natančnim opisom poti.

V neposredni bližini zbirnega mesta je prof. dr. Rajko Pavlovec odkril dva nova fosila pražival - numulita. Prvega je poimenoval *Nummulites vipavensis*, po reki Vipavi, drugega pa *Nummulites ustjensis*, po najbližjem kraju najdbe - Ustjah.

Zgodovina vasi, obdane z rodovitnimi polji in bujnimi vinogradi, je zelo pestra. Ostanki starodavnega tabora ob cerkvici sv. Janeza in ljudske pripovedi o skrivnem zakladu, ki naj bi se nahajal pod cerkvenim pragom, so le del življenjskega utripa male vasice. Ustje so bile prvič omenjene v urbarju za Senožeče že leta 1460. Vas je zaznamovana tudi s težkimi vojnimi dogodki. Osmega avgusta 1942 so jo italijanski vojaki v celoti požgali, pobili osem talcev, večino prebivalcev pa zaprli in ustrahovali.

❷ Dolenje

Od zbirnega mesta nadaljujete pohod po poljski poti proti vzhodu, nato zavijete desno po asfaltni cesti do Dolenj. Skozi Dolenje je pot označena.

Tik nad vasjo Dolenje, na prvem levem ostrem ovinku poljske poti, lahko opazujete nahajališče fosilov iz geološke dobe eocen. Igrive kompozicije numulitin, morskih ježkov, polžkov ter kamena jedra polžev in školjk so za poznavalce fosilov zelo privlačne. Višje ob poti, pod cerkvico sv. Marjete, pa je bilo odkrito nahajališče redkih koral iz geološke dobe paleocen.

❸ Sv. Marjeta

Po ogledu obeh fosilnih nahajališč nad Dolenjami se samo v nekaj minutah povzpnete do cerkvice sv. Marjete.

Sezidana je bila leta 1646 in je znana predvsem po gotskem prezbiteriju v oltarnem delu.

Vinorodni okoliš z razgledom

❹ Nabojs

Od cerkvice sv. Marjete se po stezi povzpnete do razgledne točke Nabojs (275 mnv), od koder lahko občudujete obrobje Vipavske doline.

Na severni strani se razprostira Trnovska planota z vrhovi na robu, na zahodu Sončni školj, proti vzhodu pa Kucelj, Čaven, Mali in Veliki Golak, Kozja stena, Sinji vrh in na skrajnem vzhodnem robu vrh Kovk - vzletišče za jadralne padalce in zmajarje.

Skozi krošnje hrastovih dreves lahko na vzhodni strani občudujete Streliški vrh in planoto Nanos.

Na južni strani skrajno levo se čez hiše zaselka Brith odpira pogled na eno najstarejših cerkvic v Vipavski dolini. Cerkev sv. Pavla, zgrajena v 13. stoletju, je bila obnovljena leta 1389. V neposredni bližini so arheologi našli mnogo ostankov življenja preteklih dob: arheološke ostanke iz predzgodovinske rimske in zgodnje srednjeveške dobe ter prazgodovinsko grobišče, ki se nahaja severozahodno od cerkvice.

Od sv. Pavla si proti zahodu sledijo vzpetine Avša (Ovčji vrh), Škol, Mala in Velika planina, Trešnik, Ostri vrh in Školj nad Vrtovčami. V daljavi lahko opazujete številne vasice spodnje Vipavske doline, ob lepem vremenu pa tudi del Furlanske nižine.

❺ Planina

Od razgledne točke Nabojs že po nekaj minutah prispete na Planino, najprej v zaselek Brith. Pot nadaljujete po asfaltni cesti do Dolenje vasi, pred katero je zelo stara kapelica sv. Antona, nato pa skozi Kravjo dolino do zaselka Marci.

V Britihu si oglejte cerkev sv. Kancijana iz leta 1631, ki ima v glavnem oltarju delo priznanega slikarja Janeza Wolfa. Zanimiva je tudi stavba krajevne skupnosti, v kateri so okrog leta 1750 prebivali kartuzijani.

Planina je dom vinske trte, dobrega grozdja in dobrega vina. Pravijo, da so Planinci že davno, ko so pri njih taborili rimski vojščaki, spoznali opojnost, pa tudi donosnost gojenja vinske trte, sadnega drevja in kostanja. Znani so po najboljših in najvišjih vinogradniških legah v celotnem Vipavskem vinorodnem okolišu. Tu najbolje uspeva domača sorta pinela, ki s strokovnim znanjem planinskih vinogradnikov in kančkom sreče rodi vino kraljevskega okusa.

Na Planini je od junija 1809 do aprila 1813 služboval Matija Vertovec. Domačine je učil vinogradništva, vinarstva in kletarstva. Bil je prvi, ki je sistematično pristopil k pedagoškemu poučevanju otrok in odpravljanju nepismenosti odraslih.

❻ Ostri vrh

Sredi zaselka Marci z asfaltne ceste zavijete levo na vzdrževano poljsko pot, ki je speljana po južnem robu Planinske ravni. Po njej pridete do prevala Trešnik (390 mnv) pod Ostrim vrhom. Če želite, se lahko desno navkreber v samo desetih minutah povzpnete do najvišje točke pohoda - Ostrega vrha (422 mnv).

Preval Trešnik je posebej zanimiv za ljubitelje daljne geološke preteklosti naših krajev, saj se tudi tu nahajajo fosili iz geološke dobe eocen: numulitine, morski ježki ter fragmenti školjk in polžev.

Ostri vrh pa nudi prelep razgled na vasi Gabrje, Šmarje, Štjak in obronke Krasa.

Rojstni kraj Matije Vertovca

❼ Potok

Z Ostrega vrha se vrnete na preval Trešnik in se spustite po strmem južnem pobočju proti vasi Gaberje. Ob kapelici na križišču poljskih poti med vinogradi zavijete desno, proti zahodu. Pot nadaljujete po poljski poti do zaselka Potok.

Južno nad zaselkom Potok se nahaja zaselek Jakulini, rojstni kraj Matije Vertovca, enega najvidnejših strokovnih piscev s področja kmetijstva v 19. stoletju.

❽ Šmarje

Pot nadaljujete po asfaltni cesti, ki vas po nekaj minutah hoda pripelje do vasi Šmarje.

Stari del Šmarij je spomeniško zaščiten. Arhitekturne posebnosti - leseni ganki, napušči, mostovi, kamniti okenski okvirji, portali, vodnjaki, … - že stoletja pričajo o človekovi potrebi po estetski in funkcionalni urejenosti njegovega bivanjskega okolja. V farni cerkvi sv. Marije, zgrajeni leta 1620, si lahko ogledate freske Simona Ogrina iz leta 1883 in sliko sv. Lucije.

Spominsko obeležje Matiji Vertovcu na vaškem trgu ob cerkvi je delo akademskega kiparja Mirsada Begića. Vaščani so ga v zahvalo svojemu rojaku postavili ob 150-letnici njegove smrti.

Spet navzdol, v dolino rajsko

❾ Vrtovče

Iz Šmarij se povzpnete po cesti do vasi Vrtovče, ki leži ob povezovalni cesti med Vipavsko dolino in dolino Branice. Sredi vasi zavijete desno navzdol na starodavno pot, ki se polagoma spušča proti Tevčam.

Tu lahko ponovno uživate v nepozabnem razgledu na Trnovsko planoto z njenimi vrhovi ter osrednji del Vipavske doline z Ajdovščino in Vipavskim Križem. Rajska dolina. Lepa zaradi narave, topla zaradi prijaznih ljudi, …

❿ Tevče

Po poti se spustite do zaselka Tevče.

Med Tevčami in sosednjimi Uštini je nekoč potekala meja med deželo Kranjsko in Goriško-Gradiščansko. Danes so Tevče posebej poznane po kostanju in vinu.

V kamen ujeto življenje

⓫ Uhanje

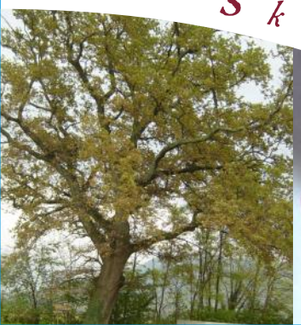
Sredi zaselka Tevče zavijete levo navzdol in hodite po poljski poti, ki se spušča proti zaselku Uhanje ob reki Vipavi. V križišču Ključ zavijete desno in kmalu prispete v zaselek Uhanje (75 mnv), ki je najnižja točka pohoda.

Na omenjenem križišču Ključ je bilo odkrito nahajališče zelo redkih koral in drugih fosilov iz geološke dobe terciar. Prav tukaj je bila prvič na svetu najdena vrsta koral, *Bacarella Vipavica*, poimenovana po Vipavski dolini in najditelju Stanislavu Bačarju. Uhanje pa v svojem ljudskem izročilu pestujejo tudi čudovito zgodbo o grških junakih Argonavtih, ki jo je v knjigi z istim naslovom (Argonavti, 1943) opisal Radivoj Rehar. Pred dobrimi 4000 leti so z ladjo Argo odpotovali iz Grčije do Črnega morja in se nato po Donavi, Savi, Ljubljanici in Vipavi vračali v domovino. Prav na Uhanjah so doživeli najhujšo preizkušnjo, saj so jim domačini na reki Vipavi pripravili zasedo, iz katere so se komaj rešili.

⓬ Zaključek poti - stari hrast pred vasjo Ustje

Na Uhanjah se odpravite čez most na desni breg Vipave in takoj nato zavijete desno proti vzhodu. Skozi vas Ustje se, bogatejši za nova doživetja, vrnete na izhodiščno točko pohoda pri mogočnem hrastovem drevesu.

Skozi vasi in vinograde, čez polja, griče in travnike, . . .

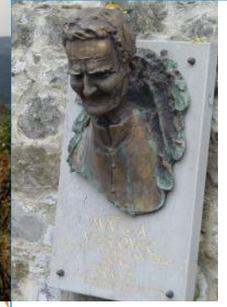

PO VERTOVČEVIH POTEH

1. Ustje - izhodišče
2. Dolenje
3. Sv. Marjeta
4. Nabojs
5. Planina
6. Ostri vrh
7. Potok
8. Šmarje
9. Vrtovče
10. Tevče
11. Uhanje
12. Ustje - zaključek poti

Slovenija

Organiziran pohod poteka vsako leto, prvo nedeljo po martinovi nedelji, z izhodiščem pri hrastu pred vasjo Ustje in začetkom ob 8. uri. Za organizirane skupine ali posameznike, ki želijo po Vertovčevih poteh na kateri koli drugi dan v letu, nudi informacije:

TURISTIČNO INFORMACIJSKI CENTER AJDOVŠČINA
Lokarjev drevored 8, 5270 Ajdovščina
Telefon: +386 5 36 59 140, Fax: +386 5 36 59 141, GSM: +386 51 304 607
E-pošta: tic.ajdovscina@siol.net
Spletna stran: www.tic-ajdovscina.si

ZALOŽILA: OBČINA AJDOVŠČINA, PRODUKCIJA: I&S ALADIN

Trajanje pohoda: 4 - 5 ur
Zahtevnost poti: lahka, označena pot
Najvišja točka pohoda: Ostri vrh (422 mnv)
Najnižja točka pohoda: Uhanje (75 mnv)
Ponudba: domači izdelki in pridelki s kmetij ob poti

Pot je zasnovana po zamisli Stanislava Bačarja, zbiralca fosilov in bibliofila iz Ajdovščine.

OBČINA AJDOVŠČINA, Cesta 5. maja 6a, 5270 Ajdovščina
Telefon: +386 5 36 59 110, Fax: +386 5 36 59 130, 36 59 133
E-pošta: obcina@ajdovscina.si
spletna stran: www. ajdovscina.si

Matija Vertovec

Matija Vertovec, eden najpomembnejših slovenskih strokovnih piscev 19. stoletja, se je rodil 28. januarja 1784 v zaselku Jakulini pri Šmarjah na Vipavskem. V duhovnika je bil posvečen leta 1807 v Gorici, kasneje pa je služboval v Vipavi, na Planini in v Šent Vidu, današnjem Podnanosu, kjer je 2. septembra 1851 umrl.

Vertovec je svoje življenjsko poslanstvo uresničeval z izobraževanjem ter moralno in versko vzgojo preprostih ljudi. Iz tega izhaja tudi njegov vsestranski opus. Prvi je v slovenskem jeziku pisal o vinogradništvu, vinarstvu in kletarstvu (Vinoreja, 1844), o uporabni kemiji (Kmetijska kemija, 1847), o astronomiji (Zvezdoslovje, 1847) in o splošni svetovni zgodovini (Obča povestnica, 1863). Leta 1850 je izdal zbirko svojih pridig z naslovom *Shodni ogovori* in drobno, toda pomembno knjižico *Sporočilo slovenskim vinorednikam*.

Slovstveni zgodovinarji utemeljeno domnevajo, da je Prešernu dal pobudo za Zdravljico, Petra Kozlerja pa vzpodbudil k izdelavi Zemljevida slovenskih dežel, ki je izšel leta 1853. Matija Vertovec je bil že za časa svojega življenja cenjen in spoštovan zaradi svojega strokovnega dela in skrbi za majhnega človeka, njegove vsakdanje težave in pričakovanja.

po Vertovčevih poteh

Tematska pohodna pot skozi vasi zgornje Vipavske doline, kjer je delal in živel Matija Vertovec, duhovnik, poljudnoznanstveni pisec, rojak in učitelj vipavskih vinogradnikov.

